

Tarih Nasıl Öğretilir?

How to Teach History?

Ahmet VURGUN*

Günümüzde üzerinde en çok tartışılan alanların başında “tarih” gelmektedir. Tarihin pek çok tanımı yapılmıştır. Carr’a göre tarih: “Geçmişin ışığında bugünü öğrenmek, aynı zamanda bugünün ışığında geçmişi öğrenmek demektir.”¹ Tarihin işlevi, geçmiş ve bugün arasındaki ilişkiyi sağlıklı temeller üzerine kurmaktır. Geçmiş ve bugün arasında ilişki kurmak tarihin en önemli vasfını oluşturur. Bu vasıftan hareketle diyebiliriz ki tarih’in önemi gün geçtikçe artmaktadır. Özellikle bulunduğumuz coğrafyada son yüz yılda gelişen hadiseler bunu göstermektedir. Tarih’in önemi arttıkça tarihe karşı olan ilgi ve alakada da artmıştır. Tarihi önemli kılan, Durmuş Hocaoğlu’nun da ifade ettiği gibi² sosyal olay ve olguların kökeninin tarihte yatmış olmasıdır. Bu kökleri aradığımızda karşımıza tarih çıkacaktır.

Önemi artan tarih’in, bir disiplin olarak insan yaşamında sosyal bilimlerde nerede yer aldığı konusu ise karşımızda durmaktadır. Hayatımızın akışı içerisinde tarihin anlamı nedir? Mustafa Safran’ın tarih’in neliği hakkında söyledikleri yukarıdaki soruların cevabını oluşturur: “İnsanın geçmişle kurduğu ilişkiye biz tarih diyoruz. İlişkinin kâh resmi, kâh hayali, kâh fırtınalı ya da huzurlu oluşu, geçmişten değil, kendimize ve geleceğimize ilişkin karşılaştığımız problemlerden yahut yaptığımız

* Arş. Gör. Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Tarih Eğitimi Anabilim Dalı, ahmetvurgun@msn.com

Edward Hallet Carr, *Tarih Nedir ?* çev: Gizem Gürtürk, İstanbul 2005, s.78.

1 *Arş. Gör. Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Tarih Eğitimi Anabilim Dalı. ahmetvurgun@msn.com

Edward Hallet Carr, *Tarih Nedir ?* çev: Gizem Gürtürk, İstanbul 2005, s.78.

2 Durmuş Hocaoğlu, “Orada Öylece Duran Tarih”, *Türkiye’de Tarih Yazımı*, ed. Vahdettin Engin-Ahmet Şimşek, İstanbul 2011, s.41.

tasarımlardan kaynaklanıyor. Ne de olsa bugün var olan ve yaşayanlar bizleriz. Bununla birlikte varlığımız ve geçmişimiz arasındaki bu ilişkinin etkiye çok da açık olduğunu söylemek kolay değildir. Çünkü bizlerin tanım ve tasarımlarımızın tarihe yüklediği gerilim ile onun bir sosyal bilim olarak metodolojik güvenceleri arasında sürekli bir didişme mevcuttur. Bu didişme, zannedildiği üzere tarihin aleyhine sonuçlanmaz.”³ Tarih’in amacı da tanımı gibi farklı şekillerde yorumlanmaktadır. Geçmiş günümüze aktarmak, geçmişin ışığında günümüzü anlamak, geçmişten ders alıp geleceği şekillendirmek, kimlik ve vatandaşlık duygusunun gelişmesini sağlamak ... vb. Tarih’in gelişim sürecine baktığımızda çok çeşitli yollarla aktarıldığı, yorumlandığı görülecektir. Peki tanımından tutun da araştırma yollarına, aktarımına, değerlendirilmesine, yazımına ve onunla uğraşan kişilere kadar pek çok tartışmanın yer aldığı tarih’in öğretimi nasıl olacaktır?

Türkiye’de tarih öğretimi, üzerinde yeterince ilgi gösterilen bir alan haline uzun yıllar gel(e)memiş ve bu alanda 1990’lara kadar sınırlı sayıda çalışma yapılmıştır. ABD ve bazı Avrupa ülkeleri ile kıyasladığımızda oldukça geç kalınmış olmasına rağmen özellikle 1990’lı yılların başından itibaren ülkemizde tarih eğitimiyle ilgili ciddi çalışmalar başlamış, yurtiçi ve yurtdışında araştırmalarda bulunan akademisyenler, Türkiye’de tarih eğitiminin yerleşmesi, gelişmesi ve özümsemesi amacıyla ciddi çaba sarf etmişlerdir.⁴ Prof. Dr. Mustafa Safran’ın editörlüğünde ve Yeni İnsan Yayınevinin çıkan “*Tarih Nasıl Öğretilir? Tarih Öğretmenleri İçin Özel Öğretim Yöntemleri*” adlı eser, bu çabaların bir ürünü olup, ülkemizdeki tarih eğitimi ve öğretimi alanındaki boşluğun doldurulmasına katkı sağlayacak bir çalışmadır. Eseri önemli kılan nokta başta editörü olmak üzere yazarlarının tarih eğitimi ve öğretimi alanında çalışma yapan kişilerden oluşmuş olmasıdır. Eser alanında uzman 35 yazarın⁵ kaleme aldığı 44 ayrı çalışmadan meydana gelmiştir. “Tarih, Tarih Yazımı ve Tarih Öğretiminin Neliği Üzerine”, “Eğitimde Temel Paradigmalar ve Tarih Öğretimi”, “Tarih Neden Öğretiliyor?”, “Tarih Öğretim Programı ve Ders Kitabı”, “Tarih Öğretimi ve Özel Öğretim Yöntemleri”, “Tarih Öğretiminde Ölçme ve Değerlendirme”, “Tarih Öğretmeni Kimdir?” şeklinde 7 bölümden oluşmakla birlikte ana tema olarak baktığımızda tarih yazımı ve öğretimi yaklaşımları ile tarih öğretiminin nasıl yapılacağı ve burada kullanılacak yöntemler olmak üzere kitap iki ana eksen üzerine oturmaktadır.

Kitabın özellikle dikkati çeken bazı kısımları üzerinde durmamız gerekecektir. Tarih’in ne olduğunu belirledikten sonra tarih öğretiminin amaçlarının ne olduğu karşımıza çıkmaktadır. İkinci dünya savaşı sonrası dünyada farklı bir tarih öğretimi anlayışı ve bu bağlamda yeni yaklaşımlar ortaya çıkmaya başlamıştır. İsmail Hakkı Demircioğlu’nun “Tarih Öğretiminin Amaçları”nda ifade ettiği gibi bu yeni

3 Mustafa Safran, “Tarih Nerededir?”, *Tarih Nasıl Öğretilir ?* İstanbul 2011, s.19.

4 İsmail Hakkı Demircioğlu, “Türkiye’de Tarih Eğitiminin Tarihi” *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, c.6, s.12, İstanbul 2008, s.438-439.

5 Mustafa Safran-Dursun Dilek-Tuğba Yanpar Yelken-Bahri Ata-İsmail Hakkı Demircioğlu-Ahmet Şimşek-Ahmet Doğanay-Hüseyin Köksal Erkan Dinç-Semih Aktekin-İbrahim Hakkı Öztürk-Sezai Öztaş-İbrahim Sarı -Mustafa Öztürk-Gülin Karabağ-Ayten Kiriş-Şahin Oruç-Bülent Akbaba-Adnan Altun-Hasan Işık-Selahattin Kaymakçı-Banu Çulha-Akif Pamuk-Ramazan Alabaş-Gülçin Dilek-Kerem Çolak-Yeliz Kale-Tuba Şengül-Neval Akça-Fatma Gültekin-Tuba Belenli-Nadire Emel Akhan-Özgür Aktaş-Zihni Meray.

yaklaşımlarla birlikte tarih artık sadece geçmişin bilgisi değil bunun yanı sıra çağın ihtiyaç duyduğu yaşamsal becerileri de kazandıran bir alan haline gelmiştir. Dur- sun Dilek ve Ramazan Alabaş, öğrencilerin tarihsel kanıtlardan yola çıkarak geç- mişi zihinlerinde yapılandırmalarının öneminden bahsederek öğrencilerde tarihsel düşünmenin gelişimini açıkladıkları gibi bu konuda öğretmen de önemli rol oynayacağını belirtmiştir. Sosyal Bilimlerin pek çok alanında olduğu gibi tarih de içerisinde pek çok problemi barındırmaktadır. Bu problemler metodolojik olmalarının yanı sıra üzerinde hala tartışılan konuları da barındırmaktadır. Bahri Ata'nın "Tarih Derslerinde Problem Çözme Yönteminin Kullanılması" başlıklı çalışmasında da belirttiği gibi, tarih öğretiminde ezberden ziyade konuların problem olarak sunulmasıyla öğrencilerde üst düzey düşünme becerisi gelişmiş olacaktır.

Tarih derslerinin nasıl canlı bir hale getirileceği üzerinde durulması gerekmektedir. Tarih, öğrencilerde bir bakış açısı ve yorum gücü geliştirecek şekilde düzen- lenmeli, ayrıca diğer disiplinlerle de ilişkilendirilmelidir. Bu bağlamda karşımıza ilk başta Edebiyat çıkmaktadır. Hüseyin Köksal'ın "Tarih Öğretiminde Epik Şiirlerin Kullanılması" ve Ahmet Şimşek'in "Tarih Öğretiminde Tarihsel Hikâye ve Roman" adlı çalışmalarında bu konulara temas edilmiştir. Kitabın son bölümünde Gülin Karabağ ve Banu Çulha'nın tarih öğretmenlerinin nitelikleri ve mesleki gelişimleri ile ilgili yazdıkları, tarih öğretiminin merkezinde öğretmenin yer alması bakımın- dan dikkat çekicidir. Tarih Öğretiminde Dünya ve Avrupa tarihinin de öğretimi elzemdir. Tarih öğretimi ülkeler arasında dostluk, barış köprülerinin kurulmasını sağlayacağı gibi insan hakları ve demokratik değerlerin benimsenmesi noktasında da geliştirilmelidir. Esasen kürselleşme de bu durumu etkilemektedir. Bu bağlamda Türkiye'nin AB ile olan ilişkisi ve bu süreçten hareketle "Avrupa Tarihi konularının Öğretimi" ile ilgili İbrahim Hakkı Öztürk bazı eleştiri ve önerilerde bulunmuştur. Bundan başka tarih derslerinin öğretmen merkezli ve sözlü olarak aktarımı öğrenci- lerin tarih dersinden sıkılmasına ve olumsuz tutum sergilemelerine yol açmaktadır. Sezai Öztaş'ın "Tarih Derslerinde Filmlerin Kullanımı"nda belirttiği gibi, filmler, tarih öğretimini daha verimli ve zevkli hale getirerek olumsuz tutumların değişmesi noktasında faydalı olacaktır. Nitekim modernitenin günümüze getirdiği teknolojik gelişmeler, tarihi gelişmeleri popüler hale getirmiştir. Son zamanlarda ortaya çıkan dizi ve filmlerde bunu açıkça görmekteyiz.⁶

Sonuç olarak Tarih eğitime postmodern açıdan bakarak konuları ele alan ki- tabın incelendiğinde, tarihçilere ve eğitimcilere tarihin öğretimiyle ilgili pek çok yolu sergilediği görülecektir. Toplum bu kadar ilgilendiren tarih'in öğretimi me- selesi maarifimizin başlıca meselesi olmalıdır. Tarih'i disiplinler arası bir şekilde çağın gerekleriyle donatarak öğretmek tarih öğretmenlerinin olmazsa olmazdır. Türkiye'nin çeşitli üniversitelerindeki tarih eğitimcilerinin bu eserle yaptıkları da ta- rih öğretiminin ülkemizde ilerlemesi için gösterilen çabaların bir numunesidir. Bu kitap, tarih öğretmenlerinin el kitabı olacağı gibi eğitim fakültelerinin alan dersle- rindeki boşluğun da doldurulmasına katkı sağlayabilecektir. Ayrıca kitap, lisansüstü eğitimde tarih ve sosyal bilgiler eğitimi ile diğer sosyal bilimlerdeki araştırmacıların da rahatlıkla başvurabileceği bir kaynak niteliğindedir.

6 Muhteşem Yüzyıl, Bir zamanlar Osmanlı, Kurt Kanunu, Fetih 1453 vb.